

संरुढ वि० सम्+रुढ-क्त । १प्रदे २जाताङ्गुरे च मेदि० ।
संरोध पु० सम्+रुध-वज् । १रोधने २रोधे च मेदि० ।

संरुग्म वि० सम्+रुग्-क्त । मित्तिने ।

संलय पु० संलयते इन्द्रियव्यापारोऽत्र सम्+ल-आधारे
वच् । १निद्रायां हेमच० । भावे वच् । २प्रसवे च ।

संलाप पु० सम्+लप-वज् । १प्रसारकथने अमरः । प्रोत्सा
अन्योन्याक्रियत्क्रियां २भाषणे २रहसि कथने च ।

संवत्सर पु० संवसति अतः १०५७ सम्+स-सरन् । १वत्सरे
ज्योतिषोक्ते इदादिपञ्चक लगते २वत्सरभेदे च । इदावत्य-

रगच्छे ६०६५०८५२म् । [राज्यावधिके तत्प्रवर्तितवत्सरे ।

संवत् गव्य० सम्+वत्-किप् यलोपे लक् । विक्रमादित्य-

संवदन न० सम्+वद-ल्युट् । १आलोचने २प्रयोजकणे च
मेदि० । सम्+वद-ल्युट् । संवननमयत्न रासायनः ।

संवर न० सम्+वृ-करणे वच् । १जले । कर्त्तरि वच् ।
२देव्यभेदे ३मत्स्यभेदे ४रत्नभेदे च पुंल्लो० ।

संवर्त्त पु० सम्यक् वर्त्तते परावर्त्ततेऽत्र सम्+वृत्-विच्-
आधारे वच् । १प्रत्ययकाले अमरः । २स्मृतिकारकसन्निभेदे

३कर्त्तृवद्वये मेदि० । ४मेघे गच्छ० । ५मेघनावकभेदे च ।

“विद्युते शाकवर्त्ते तु चतुर्भिः येनिते क्रमात् । आवर्त्तं

विद्धि संवर्त्तं पुष्करं द्रोणमस्युटम् । आवर्त्तो निर्जलो
मेघः संवर्त्तश्च बह्वदकः । पुष्करो दृष्णरजलो द्रोणः
गव्यपूरकः” ज्योतिषः ।

संवर्त्तक न० सम्+वृत्-विच्-ल्युट् । १वर्त्तवत्ताङ्गुले
२वाहयानले पु० हेमच० । ततः अस्त्ये वच् । ३वक्-
त्रेये गच्छ० । [लिका० ।

संवर्त्तकिन् पु० संवर्त्तकं नाङ्गुलभेदोऽप्यस्य इति । अत्रासौ

संवर्त्तिका स्त्री सम्यक्वर्त्तिका सम्+वृत्-ल्युट् टाप् अत
इत्वं वा । १टीपादेः शिखायां २पद्यादेः केसरबन्धोपस्थे

टले अमरः ३नवपत्रे मधुसूदनः ।

संवर्द्धक वि० सम्+वृध्-विच्-ल्युट् । सम्माननाकारिणि
हेमच० । २वृद्धिकारके च ।

संवर्लित वि० सम्+वृ-क्त । मित्तिने ।

संवस्र पु० संवसत्यस्य सम्+स-आधारे वच् ।
पाप्मे जनसमूहनिवासस्थाने अमरः ।

संवह पु० सम्यक् वहति सम्+वह-वच् । १प्रवायुमध्य-
वर्त्तिनि वायुमदे आवहगच्छे १६१५० दृश्यम् ।

संवार पु० सम्+वृ-वज् । गिजापत्योक्ते वर्णोच्चारणार्थं
लक्ष्मिचर्चकीवाक्यक वाक्यावयवभेदे २वृद्धोपने च ।

संवास पु० संवसत्यम् सम्+वह-वज् । १गच्छे गच्छ० ।

पुरवासिनां पुराहृद्भिर्गोमयैश्च कृताहते २स्थाने जटा० ।

संवाह पु० संवाहयति सम्+वह-विच्-ल्युट् । अङ्गसमर्पणे
भवे जटा० । वृत् । संवाहक तलैव ।

संवाहन न० सम्+वह-विच्-ल्युट् । १भावेवाहने २अङ्ग-
समर्पणे च मेदि० । [प्राप्ता भयादिना वा जातोत्पद्ये ।

संविग्न वि० सम्+विज-क्त । १उद्विग्नो दृष्टवस्तुव्यापय तद्-

संविचि स्त्री सम्+विद-क्तिन् । १धाने गच्छ० । २प्रतिपत्तो
३चेतनायां ४चक्रोकारे ५बुद्धौ च मेदि० ।

संविद स्त्री सम्+विद-वज् । किप् । १धाने २प्रतिपत्तो
मेदि० । ३व्यापारार्थे ४बुद्धौ ५क्रियाकारणे ६बुद्धे ७च-

क्रीकारे च अमरः । ७नाम्नि कृष्णापादे ८वृद्धौ
१०तोषे ११समाधौ च गच्छ० ।

संविदा स्त्री संविद्यतेऽनया सम्+विद-किप् टाप् । भङ्ग ई
(सिद्धि) “संविदासवयोर्मध्ये संविदैव गरीयधी” तन्त्रम् ।

संविदित वि० सम्+विद-क्त । १चक्रीकृते २सम्यग्ज्ञाने च ।

संविदातिक्रम पु० संविदाङ्गीकारस्य व्यतिक्रमा यत् ।
कताङ्गीकारयोः कृत्स्नहेतवे विवादभेदे वीरामन्ताङ्गकपञ्च

यज्ञा “तस्य स्वरूप व्यतिरेकसंख्येन दर्शयति” नारदः
“पापशुद्धिनेगमादीनां स्थितिः सम्यक् चक्षते । सम्यक्या-

नपाकसं तद्विवादपदं स्मृतमिति” । पापशुद्धिः वैदिक-
मार्गहेतुविषयः अपणकादयः । नैगमाः सार्धिका वणिक्

इति मदनरत्ने । नैगमाः वेदप्राप्तागव्याभ्युपगन्तारः
पाशुपतादय इति मिताचारायाम् । आदिगच्छेन विद्वद्-

त्र कृष्णसमूहादीनां ग्रहणम् । सम्यक्ज्ञानपाकसं व्य-
तिक्रमः संमयापरिपाकमिति ज्ञावत् तद्व्यतिक्रम्य-

ज्ञातं विवादपदमप्यतीत्यर्थः । तद्रूपयोग्यार्थमाह
उपस्थितिः “वेदविद्याविदो विप्राः तेषां हस्तिः

प्रकल्पयेत्” इति । याज्ञवल्क्योऽपि “राजा कृत्वा पुरे
स्थानं ब्रह्मण्यं व्यस्य तत्र त । तैविद्यां हस्तिमदु मू-

खात् अचर्मः पाल्यतामिति” । ब्रह्मणानां समूहो ब्रह्म-
ण्यम् । “ब्राह्मणमानवाहवाद्यादिति” पा० सूत्रेण यत् ।

विद्या जेदा निष्कर्षां विद्यानां समाहारस्त्रियाम् ।
त्रिविद्यमपीते इति । तेषां हस्तिं प्रकल्पयेदित्यस्या-

ऽप्येव उच्यते इति विवतः “अनाच्छेद्यकालो भ्यः प्रद-
द्याद् गच्छभूमिकाः । युक्तभाष्ये च नृपतिर्लोकपाला

स्त्रायासनम्” इति । अनाच्छेद्यकराः अपाहृ-
कराः । एतदुक्तमवति । आगामिन्वपतिभिरप्याहृ-